

КОНЦЕПЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПАРАМЕТРАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ КОРПОРАЦІЙ

Досліджено концептуальні основи формування обліково-аналітичної інформації в параметральному управлінні корпораціями. Запропоновано концептуальну модель обліково-аналітичної інформації та методичні прийоми аналізу фінансово-інвестиційної діяльності корпорацій

Постановка проблеми. В даний час обґрунтовані управлінські рішення – це основа збереження і нарощування капіталу корпорації, збільшення власності та її ефективного використання. Зміст управління діяльністю корпорації полягає в створенні нової вартості.

Даний процес здійснюється в рамках корпоративної стратегії підприємства, що може містити в собі загальну стратегію (у залежності від фази життєвого циклу), конкурентну стратегію, портфельну стратегію, диверсифікованість.

Управління можна визначити як процес забезпечення діяльності корпорації для досягнення цілей її власників шляхом реалізації конкретних планів і завдань. Виходячи з цього визначення управління, як процесу забезпечення виконання планів корпорації для досягнення її мети, спрощено, з точки зору математичної логіки, цей процес можна поділити на:

- введення – постановка завдання, затвердження програми;

- власне процес реалізації прийнятої програми;

- виведення – отримання кінцевого результату [1, с. 66].

Всі ці етапи обслуговуються комунікаційною мережею обліково-аналітичної інформації, що дозволяє послідовно і своєчасно враховувати відхилення від запланованих параметрів і ситуацій на всіх етапах реалізації поставлених завдань, регулювати їх відповідно до наявних можливостей для досягнення запланованого кінцевого результату і створювати основу для прийняття правильних рішень у майбутньому.

Під параметрами (з грецької – відмірюючі) слід розуміти показники, що характеризують об'єкт управління або певний процес. Тобто з'являється необхідність параметрального управління основними економічними процесами корпорації. Таким чином, параметральне управління діяльністю корпорації – це управління показниками, величина яких має суттєвий вплив на економічні процеси корпорації.

Більшість дослідників у сфері параметральної теорії управлінських рішень визначають схему, процедури управління як процес послідовного виконання управлінських функцій: планування, обліку, аналізу та регулювання (за різним ступенем їх деталізації) певними виробничими процесами або діями. Приймаючи цю схему за основну потрібно враховувати, що власне розпорядчими або управлінськими вважаються функції планування і регулювання, які здійснюються до управління будь-якими процесами, звичайно одними тими ж відповідальними особами управлінського персоналу, а функції обліку та аналізу є необхідними але допоміжними, тобто такими, що обслуговують процеси, які відбуваються, або комунікаційними, що не володіють розпорядчими повноваженнями. Таке зміщення практичної значимості в бік планування і регулювання не завжди правомірне щодо до управління процесами в корпорації.

Досвід діяльності українських корпорацій та публікації науковців свідчать про необхідність створення єдиної обліково-аналітичної системи в структурі управління. Однак нині не має власної вітчизняної концепції, що дозволила б ефективно реалізувати управлінські та контрольні функції бухгалтерського обліку та аналізу в умовах діяльності корпорації.

Мета дослідження. Метою наукового дослідження є формування концептуальної основи обліково-аналітичної інформації, на основі параметральної теорії систем, для підвищення ефективності менеджменту корпорації. Для розкриття мети наукової статті необхідно вирішити наступні завдання:

1. Дослідити сутність процесу управління в корпораціях.

2. Встановити місце і роль обліку та аналізу в процесі управління корпораціями.

3. Визначити механізм інтеграції обліково-аналітичної інформації в корпораціях.

4. Побудувати концептуальну модель формування обліково-аналітичної інформації (показників) в забезпеченні менеджменту корпорації.

5. Розкрити особливості найскладніших елементів моделі.

6. Сформувати висновки та перспективи подальших досліджень.

Тому необхідно вважати актуальним завданням дослідження, з урахуванням українських традицій і міжнародного досвіду щодо цього питання, концепції обліково-аналітичного забезпечення менеджменту корпорацій, місця в загальній схемі параметрального управління і принципів їх організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При цьому, відмінності інтересів користувачів фінансової звітності ставить на перший план взаємовиключний характер обліково-аналітичних завдань. З одного боку, відсутність загальноприйнятих і обов'язкових правил ведення обліку і складання звітності, а також їх аналізу робить обліково-аналітичну інформацію незрозумілою і тому мало застосовуваною користувачами. Розвиток міжнародної підприємницької діяльності підсилює цей бік проблеми. З іншого боку, вона не задовольняє менеджерів, оскільки вона не є оперативною. Чим точніше і достовірніша інформація, "тим більше вона віддалена в часі від моменту фактичного здійснення господарської операції і дає меншу користь для потреб управління підприємством" [3, с. 18].

Очевидно, що зовсім недостатньо вести бухгалтерський облік тільки для виявлення фінансових результатів і оподаткування. Необхідно інтегрувати процес формування обліково-аналітичної інформації для ведення фінансового обліку і складання фінансової звітності і, одночасно, для систем управлінського обліку, призначеного для внутрішнього користування.

Не можна не погодитися з професорами В.Д. Новодворським і А.Н. Хориним у тому, що „необхідна теорія, яка дозволяла б практично керуватися лише загальними обов'язковими і внутрішньо не суперечливими принципами, як і в кожному конкретному випадку дозволяють розумно вирішувати завдання за певних умов” [2, с. 21].

Викладення основного матеріалу дослідження. При ретельному розгляді функцій обліку та аналізу в системі управління корпорацій в них можна встановити загальні для всіх двох функцій особливості:

- по-перше, всі вони мають спільний об'єкт дослідження і багато в чому єдиною первинною базою даних;

- по-друге, всі вони мають спільне завдання отримати і подати інформацію про діяльність корпорації її менеджерам;

- по-третє, є сервісними функціями управління, тобто їх виконують працівники апарату управління, але вони не є функціями з розпорядчими, управлінськими властивостями, оскільки рішення на підставі їх інформації приймають інші посадові особи.

Використовуючи єдину базу даних комп'ютерна інформаційна система обліку (KICO) та комп'ютерна інформаційна система аналізу (KICA) можливо сформувати обліково-аналітичну інформацію відповідно до наступних основних параметрів управління, що визначають рівень їх корисності для потреб менеджерів корпорації:

- адресність – внутрішньокорпоративна інформація не має бути інформацією взагалі як інформація бухгалтерського обліку або економічного аналізу, а повинна мати конкретних адресатів і відповідати рівню їх підготовки та рівню рішень, що вони приймають;

- оперативність – інформація має бути подана в терміни, що дозволяють прийняти ефективне господарське рішення, оскільки наступна інформація, що не дозволяє впливати на хід того чи іншого господарського процесу, не має сенсу на рівні рішення, що приймається щодо цього процесу;

– достовірність – інформація повинна бути достатньою для прийняття рішення відповідного рівня, але не має бути при цьому надлишковою і відводити увагу її користувача на несуттєві або на такі, що не відносяться до справи;

– аналітичність – інформація для цілей управління повинна містити дані експрес-аналізу або її групування має передбачити можливість проведення наступного аналізу з найменшими затратами часу;

– гнучкість та ініціативність – при необхідності, що виникає під впливом факторів управління та виробництва корпорації, що заново виникли, має бути можливою оперативна зміна обсягу, оцінки, акцентів, термінів подання та будь-яких інших складових конкретного блоку інформації з тим, щоб вона завжди відповідала вищезгаданим вимогам, крім цього, завжди мала б передбачатися можливість внесення пропозицій та розглядів на доцільно здійснювати утворення за окремими характеристиками операцій виходячи з потреб щоденного контролю, аналізу і бюджетування.

– достатня економічність – витрати з підготовки інформації не повинні перевищувати економічний ефект від її використання.

Таким чином, на першому етапі формування обліково-аналітичної інформації відбувається фіксація в первинних документах господарських операцій і формування масивів бухгалтерських записів єдиної структури.

Другий етап – накопичення і узагальнення даних по корпорації – є проміжним і може бути складовою частиною третього. В цей час підсумовуються накопичені дані бізнес-одиниць, а в результаті формуються масиви однорідної облікової інформації. Тут доцільно здійснювати утворення за окремими характеристиками операцій виходячи з потреб щоденного контролю, аналізу і бюджетування.

На третьому етапі відбувається узагальнення накопичених даних в аналітичному і синтетичному розрізах, що в сукупності утворює модель КІСО. Дії підрозділяються на багаточільове підсумовування, розрахунок оборотів, розрахунок сальдо, формування оборотно-сальдових відомостей.

Багаточільове підсумовування означає групування бухгалтерських записів за заздалегідь визначеними ознаками (параметрами), що входять в бухгалтерський запис, що дозволяє укрупнити початкову натуральну інформацію в аналітичному розрізі, об'єднувати показники однорідної інформації, узагальнювати дані за різними поєднаннями ознак (обчислювальними схемами).

На четвертому етапі на основі результативних даних, підготовлених попередніми етапами, формуються обліково-економічні показники в цілому по корпорації, а також деталізують за бізнес-одиницями і бізнес-процесами.

П'ятий етап орієнтований на комплексний економічний аналіз за видами діяльності в КІСА, а шостий – на прогнозування і формування аналітичної інформації для менеджерів.

Деталізації потребує найскладніший п'ятий етап.

Облікові показники операційної діяльності, що не згруповані, не оброблені і не систематизовані за вимогами методики економічного аналізу (в залежності від конкретних потреб), не можуть повною мірою застосовуватися як основа для прийняття рішень. Крім того, вони не розкривають причинно-наслідкових зв'язків зміни явищ і процесів діяльності корпорацій.

Економічний аналіз дозволяє не тільки виявляти, систематизувати і обробляти найбільш цінну облікову інформацію, але й створює власну інформацію, яка формується за допомогою комплексу спеціальних прийомів.

Враховуючи особливості менеджменту корпорацій слід визначити базову модель аналізу операційної діяльності та адекватну методику аналітичних досліджень.

В пошуку і оцінці оптимального балансу залучених і розподілених фінансових ресурсів полягає головна мета аналізу фінансово-інвестиційної діяльності корпорацій, яка є найважливішою на п'ятому етапі.

Не дивлячись на багатоваріантність, залучення фінансових ресурсів в кінцевому результаті зводиться до чотирьох способів, кожен з яких має свої відомі особливості. Однак, в запропонованій нами системі розуміється, що кількість складових кожного елементу обмежена лише економічною доцільністю і законодавством. Наприклад, не можна розміщувати більше однієї емісії, або розподіляти прибуток в джерела не зазначені в Статуті.

При цьому слід зауважити, що обсяг залучених фінансових ресурсів має визначатися на основі аналізу балансу залучених і розподілених фінансових ресурсів.

При залученні фінансових ресурсів, постає питання відсутності методики оцінки та аналізу процедури емісії акцій корпорації в результаті якої достовірно визначається початкова вартість акцій для залучення фінансових ресурсів у повному обсязі.

Можливо запропонувати методику, яка найповніше враховує специфіку українського фондового ринку і дозволяє істотно наблизити початкову ціну пакету акцій корпорації до ринкових котирувань. Даний метод заснований на процедурі розрахункової капіталізації. Його суть полягає в наступному: якщо акції корпорації не котируються на фондовому ринку, то визначення ринкової вартості можна проводити з використанням наступних початкових даних:

- бухгалтерська звітність корпорації – емітента;
- бухгалтерська звітність корпорацій галузі, акції яких мають ринкову вартість (котируються на ринку);
- значення ринкових котирувань за акціями цих корпорацій.

Тоді прогнозована вартість акцій корпорації може бути проаналізована за процедурою, схожою з оцінкою прогнозованої вартості товару на ринку:

1. Розраховується сукупна балансова вартість (S) корпорацій, акції яких котируються:

$$S = \sum_{i=1}^n BB_i \quad (1)$$

де n – кількість корпорацій, акції яких котируються; BB_i – валюта балансу i-ї корпорації.

2. Для кожної корпорації розраховується питома вага (q_i) її валюти балансу в загальному кошику:

$$q_i = \frac{BB_i}{S} \quad (2)$$

3. Для кожної корпорації розраховується коефіцієнт перевищення (k_i) розрахункової капіталізації над ринковою:

$$k_i = \frac{Kap_{pm}}{Kap_{rm}} \quad (3)$$

де: Каприн – ринкова капіталізація корпорації;

Капроз – розрахункова капіталізація корпорації, що дорівнює вартості власних коштів (капіталу) корпорації.

4. Розраховується генеральний коефіцієнт перевищення (K):

$$\bar{E} = \sum_{i=1}^n (k_i \times q_i) \quad (4)$$

5. Розраховується прогнозна ринкова капіталізація (S) аналізованої корпорації:

$$s = BB \times K \quad (5)$$

Балансова вартість активів україно-польської корпорації "КЗМО Ропчице" складала на 01.01.2008 р. 324510000 грн., в Українській інформаційній пошуківій системі є дані про діяльність окремих корпорацій діючих в гірничо-металургійній галузі (табл. 1).

Таблиця 1. Дані про стан валюти балансу та рівень капіталізації гірничо-металургійних корпорацій за 2008 рік, грн.

Корпорація	Валюта балансу	Рівень капіталізації
ВАТ "Суша Балка"	577 996 000	123 986 000
ВАТ "ПівніГЗК"	699 263 000	116 782 000
ВАТ "Полтавський ГЗК"	290 021 000	102 893 000
ВАТ "Завод Ілліча"	891 220 000	178 923 000
ВАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг"	1590 969 200	269 823 900
Всього	4049 469 200	

Аналітичні розрахунки за вихідними даними згрупуємо в таблицю 2.

Таблиця 2. Розрахунок генерального коефіцієнта перевищення

Корпорація	q _i	k _i	q _i * k _i
ВАТ "Суша Балка"	0,21451	0,142734	0,030 618
ВАТ "ПівніГЗК"	0,167007	0,17268	0,028 839
ВАТ "Полтавський ГЗК"	0,354778	0,07162	0,025 409
ВАТ "Завод Ілліча"	0,200762	0,220083	0,044 184
ВАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг"	0,169597	0,392883	0,066 632
K			0,195682

На підставі аналітичних розрахунків одержуємо, що можлива ринкова капіталізація корпорації "КЗМО Ропчице" може скласти:

$$0,195682 \cdot 324510000 \text{ грн.} = 63500739,2 \text{ грн.}$$

Таким чином, якщо врахувати, що акціонерний капітал корпорації "КЗМО Ропчице" розбитий на 50 тисяч акцій, то можлива ціна розміщення може скласти:

$$63500739,2 / 50000 \text{ акцій} = 1270 \text{ грн./акцію}$$

Застосування методів аналізу, які враховують українську специфіку фондового ринку є доцільним, адже присутнім є дефіцит інформації про емітентів цінних паперів. Якщо є можливість доступу до повного обсягу необхідної інформації, то доцільно використовувати інтегровані методи для отримання найточнішого результату та бюджетування.

Бюджетування на рівні корпорації при грамотному використанні контролінгу може дати істотні переваги в процесі управління, тому що бюджетування дозволяє нівелювати облік специфіки секторів діяльності корпорацій й перейти до єдиного критерію "витрати-доходи" поза залежністю від рівня управління.

Підвищення ефективності міжбюджетних відносин у корпорації може досягатися з використанням механізму оптимізації, сутність якого полягає в реалізації таких етапів:

1. У рамках корпорації локалізуються та аналізуються всі бізнес-процеси за всіма секторами діяльності. Наприклад, якщо в банківському секторі корпорації функціонують п'ять бізнес-процесів, у виробничому секторі – шість, в страховому – один, та загальна кількість бізнес-процесів – дванадцять.

2. Для кожного бізнес-процесу визначається його рентабельність та інвестиційні потреби. Найбільший інтерес становить загальна рентабельність активів бізнес-процесу. Інвестиційні потреби визначаються на основі балансового рівняння фінансування діяльності корпорації.

3. Відбувається поділ бізнес-процесів на портфелі з використанням кластерного аналізу. Кластерний аналіз дозволяє при формуванні портфелів враховувати одночасно обидва показники діяльності бізнес-процесу (рентабельність та інвестиційні потреби).

4. Після поділу портфелі (кластери) ранжуються за потенціалом зростання й найменших інвестиційних потреб.

Таким чином, виявляються найбільш привабливі напрями перерозподілу ресурсів, від портфеля з найбільшою рентабельністю і найменшим потенціалом зростання, до портфеля з найбільшим потенціалом зростання і найменшою рентабельністю.

Сукупність описаних етапів утворює концептуальну модель формування обліково-аналітичної інформації в корпорації (рис. 1), на основі якої розробляється структура системи і електронна технологія функціонування підсистем і модулів завдань, яка потім реалізується у вигляді комплексів комп'ютеризованих робочих місць користувачів-спеціалістів різних рівнів для обробки даних і управління. KICO та KICA орієнтовані на комплексну комп'ютеризацію, використання загальної інформаційної бази і єдиної нормативно-довідкової інформації.

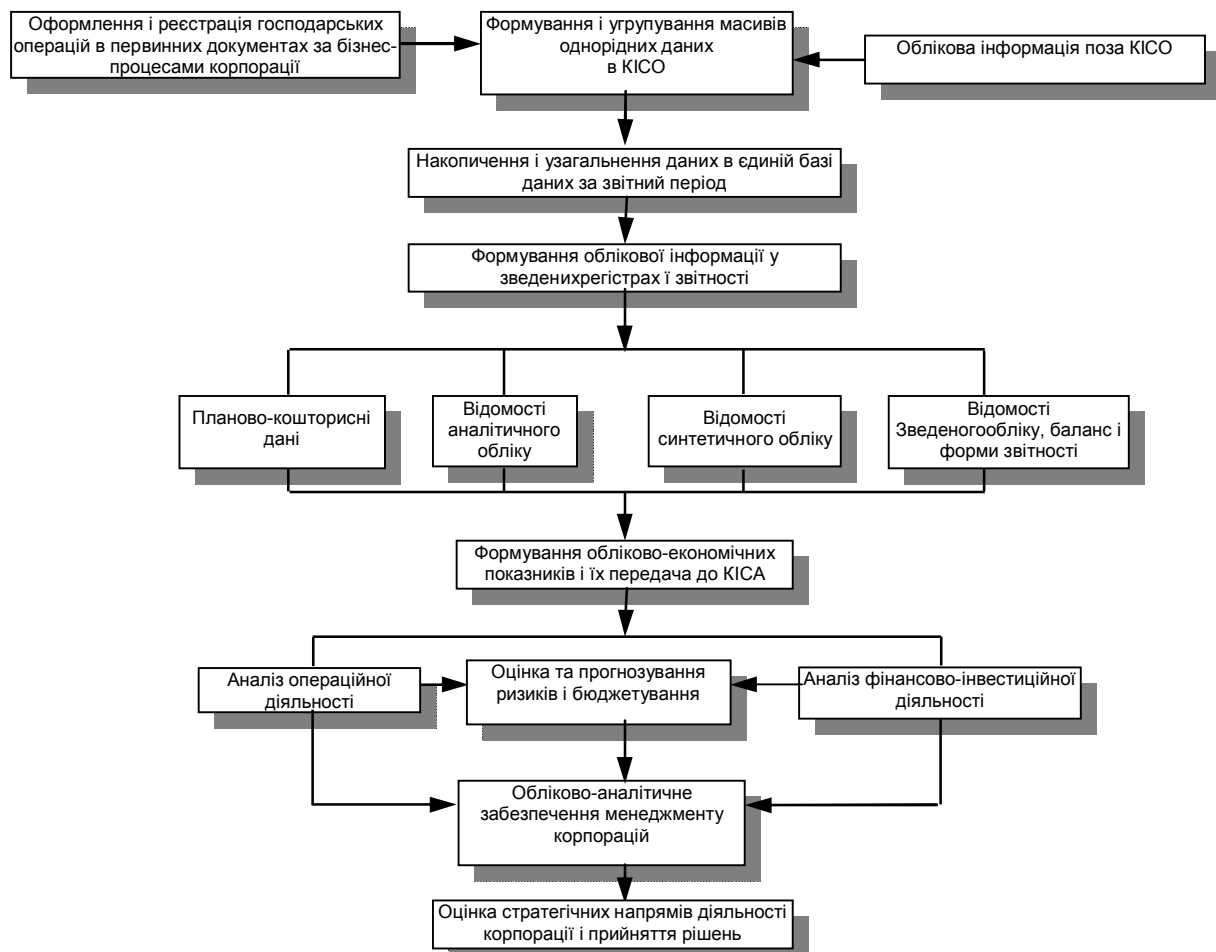

Рис. 1. Концептуальна модель обліково-аналітичної інформації в параметральному управлінні економічними процесами корпорацій

Ця модель передбачає єдину систему обліку і аналізу, коли документація всіх господарських операцій, що мали місце, здійснюються відповідно затвердженю внутрішніми розпорядчими документами схемою документообігу. На наступних стадіях обробки первинної документації формуються два потоки обліково-аналітичної інформації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Така інтегрована функція управління, що суміщає інформацію обліку та аналізу, створює в управлінні корпорацією ряд переваг, найважливішими з яких є:

– тісний взаємозв'язок обліку та аналізу, що робить істотний вплив на оперативність управлінських рішень (оцінки). Необхідна для оперативного управління виробництвом в корпорації інформація не завжди може спиратися на аналіз зведених бухгалтерських даних, тому часто доведеться приймати результати обробки первинних даних. Отже, облік і аналіз повинні інтегруватися при вирішенні задач інформаційного забезпечення управління. Тільки таким чином можна уникнути положення, при якому аналіз оперує лише остаточними даними бухгалтерського обліку, що має мало загального з фактичним виробничим процесом;

– наявність ширших можливостей для комп'ютеризації, обумовлених єдиним, комплексним підходом до розгляду двох систем, що раніше досліджувалися ізольовано;

– зменшення надмірної кількості інформації при ухваленні рішень, що супроводжується поліпшенням якості управлінських рішень і підвищенням інтенсивності господарювання;

– оскільки управляюча система одержує не довільну інформацію, а варіанти рішень, що базуються на якісно обробленій інформації, значно скорочується

об'єм інформації, який являється основою для ухвалення рішення, що значно підвищує якість управлінських рішень;

– застосування нових методів аналізу і систем оцінки обумовлює розширення на об'єктивну інформацію, що призводить до постійного розвитку методології обліку та аналізу.

Отже, розроблені концептуальні положення обліково-аналітичної інформації в параметральному управлінні економічними процесами корпорацій дозволяють інтегрувати дві функції управління – облік і аналіз, що дозволить підвищити результативність та ефективність менеджменту корпорацій.

Список використаної літератури:

1. *Мех. Я.В.* Обліково-аналітична інформація в управлінні внутрішніми резервами: Монографія, – Тернопіль: Економічна думка, 2000, – 553 с.
2. *Новодворский В.Д.* Бухгалтерский учёт производственных ресурсов (вопросы теории и практики) / В.Д. Новодворский – М.: Финансы и статистика, 1990. – 148 с.
3. *Солко В.В.* Бухгалтерський облік у підприємстві / В.В. Сопко. – К. : Техніка, 1995. – 224 с.

БРАДУЛ Олександр Михайлович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри обліку, аудиту і фінансового аналізу Криворізького технічного університету

Наукові інтереси:

- обліково-аналітичне забезпечення менеджменту корпорацій,
- проектування комп'ютерних інформаційних систем обліку, аналізу та аудиту